

Sürdürülebilir Enerji Geçişi Doğu Akdeniz'de Kalıcı Barışı Tesis Edecek İş Birliklerinin Katalizörü Olabilir mi? - Emre İşeri



Türkiye Cumhuriyeti ikinci yüzyılına girerken, kökleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine uzanan çeşitli dış politika sorunlarını halen çözmeyi başaramamıştır. Bu sorunların başında ise Türkiye'nin genelde Batı, özelde ise Avrupa Birliği'yle olan ilişkilerini kimi zamanlar ipotek altına alan Kıbrıs'ın egemenliği sorunsalı vardır. Bununla bağlantılı bir diğer ihtilaf meselesi ise ada bitişiğindeki alanlardaki potansiyel fosil yakıt rezervlerinin sahipliği ve bu kaynakların enerji pazarlarına iletim yolları üzerinedir. Halbuki, 1999 depremleri sonrası süreçte, Kıbrıs açmazının ana paydaşları Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerinde yumuşama iklimine girmişti. Bahsedilen dönemde, Kıbrıs açıklarındaki keşifler (ve bunların Türkiye üzerinden Avrupa'ya iletim projeleri), liberal çevrelerde bölgeye kalıcı barışın gelmekte olduğuna ilişkin umutları yeşertmişti. Gelmiş olduğumuz

aşamada ise süreç Kıbrıs'ın egemenliği ihtilafının daha da çözümsüz bir hale gelmesine vesile olduğu gibi [Yunanistan ile Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik rekabetini daha da kızıştırmıştır.](#)

1999 depremleri sonrasındaki sürece benzer bir şekilde 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında ortaya çıkan iki ülke arasındaki yeni yakınlaşma, devam eden sorunlara -bölgede artan silahlanmanın yanında Kıbrıs'ın egemenlik ve kaynak sahipliği ihtilafı da dahil olmak üzere- yönelik somut adımların atılıp atılmayacağına ilişkin soruları da beraberinde [getirmiştir.](#) Bu noktada Yunan mevkidaşı ile 19 Şubat'ta bir araya gelen dönemin Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun şu [sözleri](#) dikkat çekici olmuştur: "Geçmişte komşular olarak birbirimizi destekledik [1999 depremlerindeki karşılıklı yardımları kastederek]. Evet, anlaşmazlıklarımız ve bazen gerginliklerimiz oldu. Ancak, Hatay yolunda [dönenim Yunan Dışişleri Bakanı] Nikos Dendias ile de görüştüğümüz gibi, gerilimi azaltmalı ve başka bir felaketin meydana gelmesini beklememeliyiz."

İklimin sıcak noktası olarak Akdeniz

Konuşmasında "felaket" kavramını kullanırken Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun aklında "iklim krizinin" olup olmadığı belirsizdir. Fakat, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 2023 sentez raporunda belirtildiği üzere, şurası nettir: İnsan kaynaklı (antropojenik) sera gazı emisyonlarının ve iklim değişikliğinin biyoçeşitliliğe olan etkisi belli alanlarda geri döndürülemez aşamaya gelmiş olmakla beraber insanlık olarak halen elimizde azaltım/uyum seçenekleri mevcuttur. Aynı raporda, uluslararası iş birliklerinin, iddialı emisyon azaltımının (fosil yakıtlardan çıkış, yenilenebilir enerjinin kullanımının arttırılması gibi), uyumunun (orman yangını uyarı sistemler, tarımda verimli sulama gibi) ve iklime dirençli kalkınmanın [iklim değişikliğiyle başarılı bir şekilde mücadele edilebilmesi için kritik kolaylaştırıcılar olacağı vurgulamaktadır.](#) Bölgesel düzlemde bakıldığında ise Birleşmiş Miller Çevre Programı (UNEP), Akdeniz'i "iklimin sıcak noktası" (*climate hotspot*) olarak nitelendirilmekte ve küresel ortalamalara kıyasla %20 daha fazla ısındığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda UNEP, bölgenin iklim krizinin etkilerine (kuraklık, sıcak hava dalgaları, artan orman yangınları riski, tarımda rekolte düşüşleri gibi) karşı savunmasız olduğu

tespitinde [bulunmuştur](#). Nitekim Akdeniz'in özellikle güney kısımları, 21. yüzyılın "tehdit çarpanı" olan iklim değişikliği nedeniyle, düzenli göç hareketliliğinin bozulması da dahil olmak üzere, [iklimle bağlantılı olayların neden olduğu çeşitli iç hareketlilik sonuçlarından muzdariptir](#).

Her ne kadar bahsedilen iki rapor Akdeniz'de ortak iklim politikaları geliştirilmesinin zaruretine ilişkin birer acil durum çağrısı niteliğinde olsa dahi günümüze değin genelde bölge ülkeleri, özelde ise Türkiye ile Yunanistan'ın siyasi karar alıcıları bunlara kayıtsız kalmaktadır. Hatta paradoksal bir şekilde, [dış politikalarını birbirlerine karşı askerileştirmekte](#), yukarıda da değinildiği üzere, bölgedeki potansiyel fosil yakıtların egemenliği üzerine jeopolitik rekabet içerisine girmektedirler. Denklem enerji tüketimi açısından bakıldığında ise özellikle modern [yenilenebilir enerji kaynakları olan güneş ve rüzgârdan yüksek üretim potansiyeli olan Akdeniz havzasında](#), bölge ülkelerinin fosil yakıtları birincil enerjide %80-85, elektrikte ise %60-65'ler seviyelerinde tüketmeye devam etmekte olduğu görülmektedir (Tablo 1).

İklimle mücadelede hayatta kalma meselesi olarak iş birliği

Akdeniz'deki iki komşu ülke olan Yunanistan ile Türkiye'nin halkları iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini her geçen yıl daha da fazla yaşamaya devam ederken, karar vericiler bu yaşamsal güvenlik meselesi yerine devlet merkezli güvenlik kaygılarını önceliklendirmeye ve karbon yoğun iktisadi modeller benimsemekte ısrarcı olmaya devam etmektedirler. Oysa Yunanlı bir grup akademisyenin (Alexis Heraklidis; Andreas Stergiou; Theodoros Tsikas; Konstantinos Tsitselikis) [çağrısındaki](#) gibi: "Her iki ülke de biyolojik çeşitlilik ve balıkçılık faaliyetlerinin yanı sıra iklim güvenliğinin yarattığı sorunlar ve çevresel bozulmaya yönelik ortak tehditlerle karşı karşıyadır ve bu tehditler ancak sınır ötesi ortak eylemlerle ele alınabilir. Doğu Akdeniz'i özellikle sert bir şekilde vurması beklenen *iklimle ilgili ürkütücü zorluklar karşısında iş birliği bir tercih meselesi değil, gereklilik ve hayatta kalma meselesidir*" [vurgu yazar tarafından yapılmıştır]. Bahsedilen ortak iş birlikleri alanlarının başında hiç şüphesiz ortak iklimle mücadeleyle uyumlu olarak ortak yenilenebilir enerji kaynak geliştirme

(yüksek verimliliğe sahip açık deniz rüzgâr türbinleri gibi), teknolojik yatırımlar (yeşil hidrojen gibi) ve karşılıklı elektrik şebekeleri kurulması düşünülebilir. Bu adımların ilki ise Türkiye'nin "EuroAsia Interconnector" projesine dahil edilmesi olabilir. Avrupa Ortak Çıkarı (PCI) kapsamında olan proje İsrail, Kıbrıs ve Yunanistan'ın ulusal elektrik şebekelerini 1.208 km'lik denizaltında birbirine bağlayıp -başta yenilenebilir enerjiden üretilen- bölge elektriğini Avrupa'ya iletecek bir "elektrik otoyolu" hüviyetindedir ([Harita 1](#)). Böyle bir karar, Akdeniz'de ortak iklim politikaları üretilmesinin önünü açacağı gibi kalıcı barışı tesisi edecek iş birliklerinin de katalizörü olabilir. Yeter ki siyasi karar alıcılar, böyle bir iş birliği girişimini bölge halklarının bekası için hayatta kalma meselesi olarak güvenlikleştirsinler.

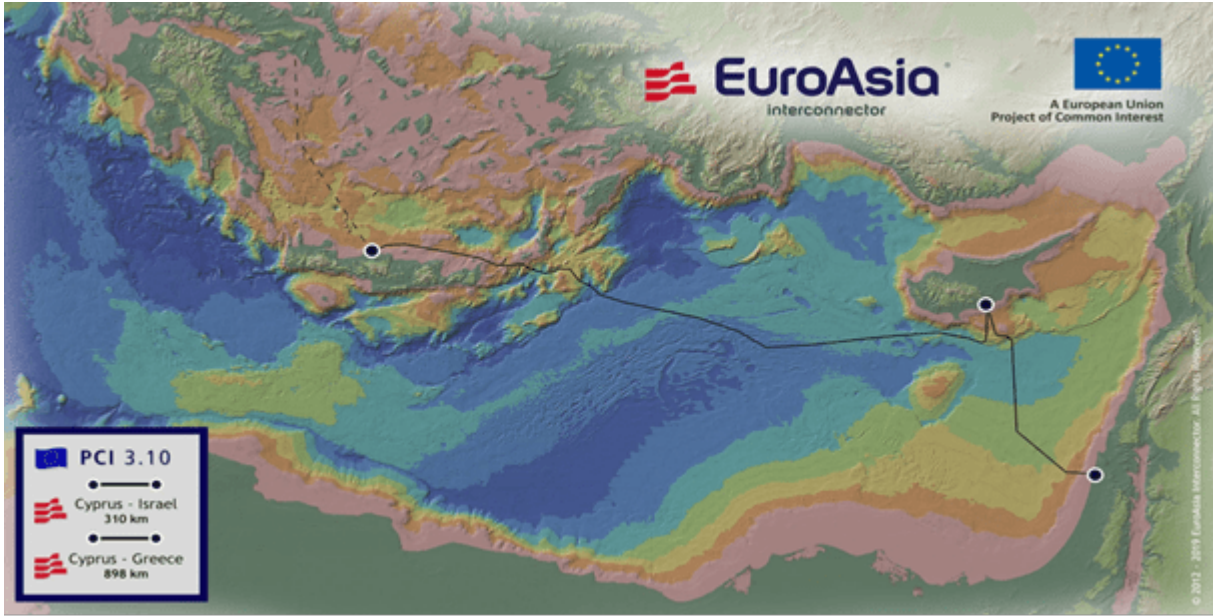
**Elektrik Üretimine Kaynağa Göre Payı, 2021
(TWh)**

Ülkeler → Kaynaklar ↓	Kıbrıs	Yunanistan	Türkiye	Mısır	Libya	İsrail	Lübnan	Suriye
Biyoenerji	%1,17	%0,91	%1,93	%0	%0	%0,14	%0,15	%0,06
Güneş Enerjisi	%9,18	%9,61	%4,18	%2,37	%0,03	%6,35	%0,58	%0
Rüzgâr Enerjisi	%4,88	%19,18	%9,43	%2,09	%0	%0,26	%0,05	%0
Hidroenerji	%0	%10,18	%16,78	%6,92	%0	%0,03	%4,71	%4,47
Kömür	%0	%9,73	%30,48	%0	%0	%26,67	%0	%0
Petrol	%84,77	%8,62	%0,62	%12,92	%28,91	%0	%61,81	%33,47
Gaz	%0	%41,15	%33,35	%75,69	%71,06	%66,56	%32,70	%61,46
Nükleer	%0	%0	%0	%0	%0	%0	%0	%0
Diğer Yenilenebilirler	%0	%0	%3,24	%0	%0	%0	%0	%0

Not: Diğer yenilenebilirler; 'atık, jeotermal, dalga ve gelgit' enerjilerini kapsamaktadır.

Kaynak: Ourworldindata (Erişim Tarihi: 28.09.2023) <https://ourworldindata.org/>

Tablo 1



Harita 1: EuroAsia Interconnector Projesi



Prof. Dr. Emre İşeri, Yaşar Üniversitesi

Yaşar Üniversitesi Akdeniz Uygulamalar ve Araştırmalar Merkezi Müdürü'lüğünün yanında Uluslararası İlişkiler Bölümünde tam zamanlı öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Son dönem Lisans/Yüksek Lisans düzeylerinde Uluslararası Siyasi Ekonomi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Ortadoğu politikaları, Enerji Politikaları, Türk Dış Politikası dersleri sayılabilir. Güncel araştırma alanları arasında Akdeniz Çalışmaları, enerji-iklim politikaları ve Türk dış politikası öne çıkmaktadır. Çeşitli uluslararası/ulusal akademik araştırma projede değişik pozisyonlarda görevler almıştır. Çalışmaları birçok

uluslararası/ulusal kitapta ve dergilerde yayımlanmıştır. Bahsedilen uluslararası dergiler arasında şunlar sayılabilir: Geopolitics, Energy Policy, Journal of Balkan and Near East Studies, Environment, and Planning C, South European Society Politics ve Turkish Studies. En güncel çalışması; “Turkey’s Energy Policy: Path Dependency of Carbon Lock-In” başlığıyla Edinburgh University Press tarafından yayımlanan bir derleme kitapta yer almıştır.

Bu yazıya atıf için: Emre İşeri, “Sürdürülebilir Enerji Geçişi Doğu Akdeniz’de Kalıcı Barışı Tesis Edecek İş Birliklerinin Katalizörü Olabilir mi?” Panorama, Çevrimiçi Yayın, 11 Kasım 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/11/08/cu-7/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.